

HEGEL ÜZERİNE

WALTER TERENCE STACE

ÇEVİREN
MURAT BELGE

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜ VE EKLERİ İLE

FOL® 19

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 13858

FELSEFE 19
HEGEL DİZİSİ 01

HEGEL ÜZERİNE
WALTER TERENCE STACE

ÇEVİREN: MURAT BELGE

ÖZGÜN ADI: *THE PHILOSOPHY OF HEGEL: A SYSTEMATIC EXPOSITION*
EDİSYON: MACMILLAN, LONDON 1924

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-80688-5-8

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

I. BASKI: NİSAN 2019

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

WALTER TERENCE STACE

Londra'da doğdu (1886). Trinity College'den mezun oldu. Sri Lanka'da kamu hizmetinde bulundu (1910-1932). Princeton Üniversitesi'nde felsefe hocalığı yaptı (1932-1955). Kaliforniya'da öldü (1967). Başlıca eserleri: *A Critical History of Greek Philosophy* (1920) *The meaning of beauty: a theory of aesthetics* (1929) , *The Theory of Knowledge and Existence* (1932), *Religion and the Modern Mind* (1952), *Mysticism and Philosophy* (1960).

MURAT BELGE

Ankara'da doğdu (1943). Ortaöğrenimini High School'da tamamladı. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (1966). Aynı bölümde öğretim üyeliğine başladı. 12 Mart döneminde iki yıl cezaevinde kaldıktan sonra yeniden üniversiteye döndü (1974). YÖK'ün kuruluşundan sonra üniversiteden istifa etti (1981). *Halkın Dostları* ve *Birikim* dergilerinin kurucularındandır. İstanbul Bilgi Üniversitesi Emiretus Öğretim Üyeliğine ve T24 Gazetesi köşe yazarlığına devam etmektedir.

Başlıca eserleri: *Tarihten Güncelliğe* (1983), *Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek* (1989), *Marksist Estetik* (1989), *İstanbul Gezi Rehberi* (1993), *Edebiyat Üstüne Yazılar* (1998), *Başka Kentler, Başka Denizler* (2004). Yazarın ayrıca Charles Dickens, William Faulkner, James Joyce, D. H. Lawrence, John Berger çevirileri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

HEGEL ÜZERİNE	13
BİRİNCİ BÖLÜM	18
YUNAN İDEALİZMİ VE HEGEL	
1. Eleacılık ve Hegel	19
2. Platon ve Hegel	23
3. Aristoteles ve Hegel	37
4. Sonuçlar	51
İKİNCİ BÖLÜM	54
MODERN FELSEFE VE HEGEL	
1. Spinoza ve Hegel	54
2. Hume ve Kant	57
3. Kant'tan Sonraki İlerleme	68
4. Bilinemez Kavramının Eleştirisi	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	76
HEGEL	
1. Açıklama: Neden-Sebeup	76
2. Evrensel Olarak Sebeup	81
3. Kendini-Belirleyen Olarak Sebeup	84
4. Katıksız Düşünce	86
5. Bilme ve Varlık	97
6. Monizm ve Kategorilerin Çıkarsanması	106
7. İlk Kategori Hangisidir?	114
8. Diyalektik Yöntem - I	117
9. Diyalektik Yöntem- II	128
10. Sisteminin Bölümleri	147

EKLER	153
HEGEL YAZILARI	
MURAT BELGE	
1	155
HEGEL VE HRİSTİYANLIK	
2	163
BİLGİ TEORİSİ ÜZERİNE	
3	172
TEOLOJİ SORUNU: 'NEDEN' Mİ? 'NİÇİN' Mİ?	
4	177
HEGELCİ ÇELİŞKİ	
KİTAPTA GEÇEN TERİM VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ	181
DİZİN	187

HEGEL ÜZERİNE

Marksist düşünce içinde Hegel felsefesinin, Hegel diyalektiğinin yeri ve önemi çok iyi bilinmektedir. Ama yabancı dil bilmeyenlerin Türkiye’de Hegel’i okuma imkânları yoktur. Çünkü Hegel’in kitapları bugüne kadar dilimize çevrilmemiştir. Dolayısıyla devrimciler, Hegel felsefesinin ne olduğunu ve bu felsefenin Marksist düşünceyle ilişkisini, Marksist felsefe üstüne yazılmış yerli ya da çeviri el kitabından öğrenmektedirler.

Marksist düşüncenin, gelişmesinin belirli evrelerinde etkilendiği ya da yararlandığı başka düşünce ürünleri için de aşağı yukarı aynı şeyleri söylemek mümkündür. Felsefede Marx’ı ve Engels’i gençlik yıllarında etkileyen Feuerbach’ı da Türkçeden okuyamıyoruz. Marx’ın iktisat çalışmalarında ana kaynaklar olarak ele aldığı, öncelikle Adam Smith ve Ricardo, sonra da öteki klasik iktisatçıların yazdıklarını kendi dilimizde bulamıyoruz. Antropoloji bilimini kuran, özellikle Engels’i etkileyen Morgan’ı yine okuyamıyoruz. Bu çeşit düşünürler arasında belki yalnız Darwin’i, kendi dilimize çevrilmiş birkaç eserini okuyarak tanıyabiliriz.

Şüphesiz önemli bir eksiklik bu. Böyle klasik metinleri bilmek, birçok bakımdan aydınlatıcı olacaktır. Ancak bu durumu fazla abartmamak da gerekmektedir. Bir kere, herkesin her şeyi okuması zaten mümkün değildir. Marksist olmak, Marksistleri etkileyen metinleri okumadan önce, Marksist metinleri okumakla gerçekleşecektir. Hatta denilebilir ki yukarıda saydığımız metinleri okuyarak Marksizmi anlamak biraz hayaldir; tersine o metinleri, ancak Marksizmi anladıktan sonra gereğince değerlendirebiliriz.

Ancak saydığımız bu eski, klasik düşünürler içinde Hegel'in özel bir yeri vardır. Sayılanlar arasında en çok onun Marksizme katkısının gerçek niteliği, bugün için hepimizi ilgilendirmesi gereken canlı bir tartışmanın konusudur. Çünkü Hegel sorunu, doğrudan doğruya Marksist düşünce yöntemiyle ilgili bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, yayımladığımız ilk kitaplar arasında Hegel ile ilgili bir kitap bulunmasını zorunlu gördük.

Ama bu kitap, Hegel'in kendi eserlerinden biri olamazdı. Türkiye'de Hegel'in şimdiye kadar yayımlanmamış olması bir rastlantı ya da basit bir ihmal değildir; anlaşılır nedenleri vardır bunun. Bunlardan birincisi, Hegel'in eserinin hacmidir. Onun, bir değil, üç değil, pek çok kitabı vardır. İşin kötüsü, bunların içinden biri veya ikisi, bütün öbürlerini açıklayacak, onları özetleyecek bir anahtar olarak seçilemez. Hegel'in söylemek istedikleri, bütün eserlerine yayılmış durumdadır. Onu eksik anlamayı, yetersiz anlamayı baştan kabullenmek bile, en azından onun yedi sekiz eserini birden çevirmemizi ve okumamızı gerektirmektedir, ki o zaman da yeni bir sorunla karşılaşırız: Nasıl çevireceğiz Hegel'i? Daha doğrusu, Hegel'in dilinin karşılığını Türkçede nasıl bulacağız? Bilindiği gibi Almanca, dehşetli bir felsefe dilidir. Örneğin yaklaşık olarak 'varlık' anlamına gelecek altı kelime olduğu, bunların hepsinin felsefi kesinlik bakımından son derece önemli nüansları olduğu söylenmektedir. Türkçe ise bu inceliklerin çok aşağısında bir felsefe dilini bile kuramamış durumdadır. Öz Türkçe kavramlar yetmemektedir, ama Osmanlıca kavramlar da hiçbir zaman yetmemiştir. İkisi birleştirilse, dilsel tutarsızlık göze alınsa yine sorunun çözüleceği şüphelidir.

Son olarak böyle bir Hegel çevirisi işine girdiğinizde, kime okutacaksınız? Kitap yayımlamak, kitabı satmak için yapılır. Satılmayacak bir kitap, hele satılmayacak sekiz on kitap yayımlamak, kimsenin girişmek isteyeceği bir şey değildir. Yapsa yapsa devlet yapar bunu. Ama devlet de

Marx'ın Hegel'den etkilendiği sözünü bir yerlerde duymuş olmalıdır. Bunun doğru olmadığına ikna edilsen, belki devlet çevirttirir Hegel'i. Ama özel yayın evleri ki –devrimci yayın evleri özeldir– Hegel'i kolay kolay çevirtemez. Bu böyledir ve biz de bunun çok üzülecek bir durum olmadığını söylemek istiyoruz.

Şimdi gelelim elimizdeki bu kitaba. Bu kitap Hegel'i tanıtan bir el kitabıdır. Niçin bunu seçtiğimizi açıklayalım. Bugüne kadar Türkçede yayımlanmış Marksist düşünce el kitapları, Hegel'le Marx arasında zorunlu ve önemli bir bağıntı olduğu düşüncesinden kalkılarak yazılmış kitaplardır. Dolayısıyla bunlar, Hegel'i anlatırken, Hegel'i Marksist bir gözle yorumlamaktadır. Ortaya çıkan Hegel, bu yorumlayıcı süzgeçten geçerken Marx'a yaklaştırılmış bir Hegel'dir. Böyle bir yaklaştırmayı mümkün kılmak için yazarlar, Hegel'in belli yanlarını, belli özelliklerini ele almış, onları vurgulamışlardır.

Bize gelince, biz Marx'la Hegel arasında zorunlu ve önemli bir bağıntı olduğunu değil, olmadığını düşünüyoruz. Bu nedenle:

1. Hegel'i anlatırken onun belli yanlarını, belli özelliklerini değil, mümkün olduğu kadar her yönünü anlatan bir kitabı tercih ettik. Hegel'i her yönüyle anlatmak her ne kadar güç bir iş olsa bile bu, Hegel'in metodolojisini anlamaktır.
2. Bunu anlatırken Hegel'le Marx arasındaki yakınlıkları kollayan bir açı değil, Hegel'i kendi içinde olduğu gibi kavramayı gözetken bir açı daha yararlıdır.

Bilindiği gibi Hegel, idealist felsefenin doruk noktasıdır. Marx, Engels, Lenin, onu bu açıdan değerlendirmişlerdir. Ama onlar, burjuvazinin yarattığı her gerçek değeri kucaklamaya hazır olmuşlar, bu yüzden Hegel'i saygıyla anmışlar ve ondan yararlanmışlardır.

Bu ilişki, daha sonraki bazı Marksistler için öncesi ol-

mayan bir başlangıç noktası hâline gelmiştir. Bir çeşit evrimci mantıkla, Hegel sanki proto-Marx yapılmıştır. Ama ona bu gözle bakmak, Hegel'in kendi sınırları içinde ne olduğunu görmemenin koşuludur. Marx'la Hegel'in birbirlerine yakınlığı tartışılmaz bir doğru olarak kabul edilince, Hegel'in diyalektiğini ters çevirerek olaylara bunu uygulamak son derece normal, –nitekim yapıldı ve yapılıyor– ama şimdi bir meydan okuma var. Deniliyor ki idealist bir diyalektikten maddeci bir diyalektik çıkarılamaz. Şu hâlde önce Hegel'i Hegel olarak yeniden almamız ve değerlendirmemiz, Marx'ın ondan ne aldığını görmezden önce, Hegel'de ne olduğunu iyice görmemiz gerekmektedir.

Kanımızca Stace'in kitabı bu işi iyi yapmaktadır. Stace, kendisi bir felsefe öğretmenidir, ama o, tarafsız bir felsefe öğretmeni değil, idealist bir felsefe öğretmenidir. Bir idealist olarak o, Hegel'in gelmiş geçmiş en büyük ve en tutarlı filozof olduğuna inanmaktadır. Hegel'i tamamen benimsemiş bir filozof olarak onu yorumlamaya hiç kalkışmamakta, yalnızca Hegel'i açıklamakta, onu tanıtmaktadır. Bütün kitaplarını taramış bir kişi olarak o, bu kitapların bütününden ortaya çıkan büyük 'Hegel Sistemi'ni açıklamakta, bu kategoriden ötekine hangi akli çıkarımlarla geçildiğini göstermektedir. Kitabının yararı da buradadır. Çünkü böylece, Hegel'in şu ya da bu konuda söylediği sözden önce, Hegelci felsefeyi, Hegelci diyalektiği meydana getiren metodoloji belirilmiş olmaktadır.

Biz kitabın bütününe çevirmediğimiz. Baştaki bölümü, Hegel'in yönteminin genel olarak açıkladığı bölümü çevirmekle yetindik. Çünkü Hegel'i okumanın gücü bir yana, Hegel'i en anlaşılır biçimde açıklayan bir kitabı da okumanın gücü açıktır. Ayrıca çevirdiğimiz bölümün ve kitabın geri kalan kısmının iyice anlaşılması için kitabın sonunda bir büyük tablo göreceksiniz. Bu, sözünü ettiğimiz 'Hegel Sistemi'dir. İşte kitabın çevirmediğimiz kısmı, çevirdiğimiz birinci bölümde anlatılan yöntemle, bu tabloda görülen öl-

çülerin nasıl birbirlerinden mantıken çıkarıldığını anlatmaktadır. Dolayısıyla birinci bölüm ve tablonun kendisi Hegel'in yöntemini ve sistemini anlamak için yeterli olmaktadır. Aradaki çevirmediğimiz bölüm ise felsefe içinde teknikleşmiş bir dille, bu tablonun kategorilerinin tek tek açıklanmasından ibarettir. Kitaba eklediğimiz çok sayıda notla, çevirmediğimiz bölümlerin can alıcı noktalarını da açıklayarak, o bölümlerin eksikliğini gidermeye çalıştık. Yeterince giderdiğimizize inanıyoruz.

Şüphesiz bu kitabın, Hegel'in tamamen anlaşılmasına yeterli olacağı iddiasında değiliz. Zaten bu tipten el kitaplarının başlıca kusuru budur. Okuyuculara gerekli her şeyi artık öğrendikleri izlenimini verir, çoğu zaman daha ileri çalışma isteğini körükleyeceği yerde durdurur. Onun için bu uyarıyı tekrarlamayı da zorunlu görüyoruz. Unutulmamalıdır ki Hegel'in yalnızca metodolojisi üstüne bir el kitabıdır bu. Ama öte yandan, Hegel üstüne şimdikine oranla daha sağlıklı bir tartışmayı ve daha ciddi bir bilgilenmeyi sağlamak açısından oldukça yeterlidir.

Hegelci yöntemin Marksist yönteme yakınlığı ya da uzaklığı konusunda önsözde bir şeyler söylemek yerine kitaba eklediğimiz notlarda ve eklerde bu konuda kaçınılmaz gördüğümüzü söyledik. Konu oldukça felsefi ve karışık olduğu için, bu gibi görüşleri önsöze değil, kitabın sonuna eklemeyi daha uygun bulduk.

MURAT BELGE